

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
احزاب در آینه قوانین
پرمان جلال موم اسامی

ابوالفضل شکوری

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

قبل از استقرار نظام مشروطه در ایران حزبی وجود نداشته است. البته «انجمن» های صنفی، محلی و سیاسی پدیده شناخته شده‌ای در آستانه مشروطیت بوده است. حزب در دوره دوم مجلس شورای ملی شناخته شده و پدید آمد. نخستین احزاب که در آن دوره پدید آمدند عبارت بودند از «فرقه دموکرات» که بعدها به حزب اجتماعیون عامیون شهرت یافت و دارای مرام سوسیالیستی، و مرتبط با سوسیال دموکراتهای روسیه یا حداقل متأثر از آن بود و حزب اعتدالیون عامیون که آنها هم طبق مرامنامه‌شان مدعی سوسیالیسم و اسلامیت هر دو بودند.

در قانون اساسی مشروطیت کلمه «حزب» یا «احزاب» به کار برده نشده است و به جای آن در اصل بیست و یکم متمم قانون اساسی از اصطلاح «انجمن‌ها و اجتماعات» بهره جسته‌اند. قوانینی که بعدها توسط مجلسین یا هیأت دولت در ارتباط با احزاب تدوین شد متأثر از این ماده بودند و بدان تصریح و استناد کردند.

از آغاز مشروطیت تا انقراض رژیم سلطنتی در ایران قوانین چندی در ارتباط با احزاب تصویب شد که می‌توان گفت چندان اهمیتی نداشت و بیشتر مربوط می‌شد به تعیین تکلیف اموال احزابی که به استناد اصل ۲۱ متمم قانون اساسی منحل گردیده بودند.

ولی در اصل بیست و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اصطلاح «احزاب» و «جمعیتها

و انجمن‌های سیاسی» صریحاً به کار برده شد و آزادی احزاب اعلام گردید و بعدها نیز توسط هیأت دولت و مجلس شورای اسلامی قوانین مفصل و تقریباً روشنی در این باره تدوین گردید، که بیانگر اهمیت تحزب در نظام جمهوری اسلامی ایران است.

ما، در اینجا زیر عنوان «احزاب در آینه قوانین» با رعایت ترتیب و توالی زمانی، همه این مواد قانونی از آغاز مشروطیت تا امروز را درج می‌کنیم، تا هم مجموع آنها یکجا در دسترس علاقه‌مندان بحث احزاب باشد و هم بمثابة تابلویی زنده، امکان داوری خوانندگان محترم درباره احزاب در تاریخ معاصر ایران را فراهم آورد. اینک متن آن قوانین و بخشنامه‌های مربوط به آنها.

متن قوانین مربوط به احزاب از آغاز مشروطه تا به امروز

۱. ماده مربوط به احزاب در قانون اساسی مشروطه:

اصل بیست و یکم متمم قانون اساسی مشروطیت:

«انجمن‌ها و اجتماعی که مولد فتنه دینی و دنیوی و مخل نظم نباشند در تمام مملکت آزاد است ولی مجتمعی با خود اسلحه نباید داشته باشند و ترتیباتی را که قانون در این خصوص مقرر می‌کند باید متابعت نمایند. اجتماعات در شوارع و میدانهای عمومی هم باید تابع قانون نظمیه باشند.»

۲. قانون ثبت احزاب به عنوان یکی از مصادیق تشکیلات غیر تجارتي مصوب ۱۳۳۷ ق.

آئین نامه اصلاحی ثبت تشکیلات و مؤسسات غیر تجارتي مصوب سال ۱۳۳۷ با اصلاحات بعدی
مقدمه

ماده ۱- مقصود از تشکیلات و مؤسسات غیر تجارتي مذکور در ماده ۵۸۴ قانون تجارت کلیه تشکیلات و مؤسساتی است که برای مقاصد غیر تجارتي از قبیل امور علمی یا ادبی یا امور خیریه و امثال آن تشکیل می‌شود اعم از آنکه مؤسسين و تشکیل دهندگان قصد انتفاع داشته یا نداشته باشند.
تبصره - تشکیلات و مؤسسات مزبور می‌تواند عناوینی از قبیل انجمن، کانون یا بنگاه و امثال آن اختیار نمایند، ولی اتحاد عناوینی که اختصاص به تشکیلات دولتی و کشوری دارد از طرف مؤسسات مزبور ممکن نخواهد بود.

ماده ۲- تشکیلات و مؤسسات مزبور از لحاظ انطباق با مقررات این آئین نامه به دو قسمت می‌شوند:

الف - مؤسساتی که مقصود از تشکیل آن جلب منافع و تقسیم آن بین اعضاء خود نباشد.

ب - مؤسساتی که مقصود از تشکیل آن ممکن است جلب منافع مادی و تقسیم منافع مزبور بین اعضاء خود یا غیر باشد مانند کانون‌های فنی و حقوقی و غیره.

ماده ۳- ثبت تشکیلات و مؤسسات مزبور در تهران در اداره ثبت شرکتها و در شهرستانها در اداره ثبت مرکز اصلی آن به عمل خواهد آمد.

تبصره - ثبت مؤسسات و تشکیلات غیر تجاری که در خارج از کشور به ثبت رسیده است فقط در تهران در اداره ثبت شرکتها به عمل خواهد آمد.

ماده ۴- مؤسسات و تشکیلات غیر تجاری ثبت نشده که در ایران دارای فعالیت هستند موظف می‌باشند از تاریخ تصویب این آئین نامه ظرف دو ماه طبق مقررات مربوطه تقاضای ثبت نمایند.

تبصره - اداره ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی به محض وصول تقاضای ثبت این قبیل مؤسسات و تشکیلات مراتب را با ذکر خصوصیات به وزارت امور خارجه اعلام می‌دارد و پس از موافقت آن وزارت خانه طبق مقررات اقدام به ثبت آنها خواهد نمود.

فصل اول

در تسلیم اظهارنامه و ثبت مجامع و مؤسسات غیر تجاری

ماده ۵- اظهارنامه ثبت تشکیلات و مؤسسات مزبور باید در دو نسخه به زبان فارسی تنظیم شده و دارای تاریخ و امضاء حاوی نکات ذیل باشد:

الف - اسم و اقامتگاه و تابعیت و موضوع مؤسسه و مراکز و شعب آن.

ب - اسم و اقامتگاه و شهرت اشخاصی که برای اداره کردن مؤسسات و تشکیلات معین شده‌اند.

ج - اسم و اقامتگاه و تابعیت وکیل در صورتیکه اظهارنامه وسیله وکیل تنظیم شده باشد.

د - تاریخ ثبت و محل و شماره ثبت و نام کشوری که مؤسسه در آن به ثبت رسیده در صورتیکه

مؤسسات یا تشکیلات مذکور در خارج از ایران به ثبت رسیده باشد.

ه - تعیین ضمامم اظهارنامه.

ماده ۶- اظهار نامه باید دارای ضمانت زیر باشد:

الف- نسخه اصلی یا رو نوشت و کالت نامه در صورتی که تقاضا به توسط وکیل داده شده باشد.
ب- رو نوشت گواهی شده تصدیق کشوری که مؤسسات یا تشکیلات مزبور در آنجا به ثبت رسیده، بانضمام ترجمه مُصَدَّق آن بفارسی.

ج- دو نسخه اساسنامه و دو نسخه ترجمه مُصَدَّق آن در صورتی که اصل اساسنامه بزبان خارجی باشد.
د- در صورت مجلس مجمع عمومی مبنی بر انتخاب هیأت مدیره و معرفی کسانی که حق امضاء دارند.
ه- یک نسخه اجازه نامه حاصله از شهربانی در صورتیکه موضوع ثبت طبق مدلول ردیف الف از ماده ۲ این آئیننامه باشد.

۳. قانون هیأت منصفه که به نحوی با موضوع احزاب ارتباط پیدا می کند، مصوب ۱۳۱۰ ش

نمره ۲۱۳

وزارت جلیله عدلیه

قانون هیأت منصفه مصوبه دهم خرداد ماه هزار و سیصد و ده

ماده اول - رسیدگی به جرمهای سیاسی و مطبوعاتی در دیوان جنائی و با حضور هیأت منصفه به عمل خواهد آمد.

ماده دوم - جرمی که به وسیله کتاب یا مطبوعات مرتب انتشار واقع شود جرم مطبوعاتی است.
تبصره - مقصود از مطبوعات مرتب انتشار جریده یا مجله یا مطبوع دیگری است که بنای آن منتشر شدن در ایام و اوقات معینه باشد از قبیل روزنامه یا مجله و امثال آن.

ماده سوم - جرمهای ذیل جرم مطبوعاتی نبوده و محاکمه آن بدون حضور هیأت منصفه به عمل خواهد آمد:

۱- جرمهایی که به وسیله بیانیه یا هر قسم مطبوعات دیگر که به نحو مرتب منتشر نمی شود - باستثنای کتاب، وقوع یابد.

۲- جرمهایی که بوسیله انتشار اعلان به عمل آید ولو اینکه اعلان در جریده یا مجله یا سایر مطبوعات مرتب انتشار منتشر گردد.

۳- توهین به پادشاه مملکت.

۴- توهین به رؤسای ممالک خارجه یا نمایندگان سیاسی آنها در ایران.
 ۵- اسناد توهین آمیز افترا نسبت به فردی از نمایندگان ملت یا وزراء و معاونین آنها یا رؤسا و مستخدمین دربار سلطنتی نسبت به فردی از مأمورین دولتی یا ادارات مجلس یا مأمورین بلدی و یا نسبت به اعضای انجمنهای بلدی و یا اعضای منصفه و یا اعضای اطاق تجارت و یا اعضای انجمنهای نظارت انتخابات و یا هیاتی از اشخاص فوق الذکر مشروط بر اینکه آن اسناد یا افترا با مقام یا شغل اشخاص مذکور ارتباطی نداشته باشد.

۶- اسناد توهین آمیز یا افترا نسبت بافرد.

۷- فحش و ناسزا نسبت به هر کس که باشد.

ماده چهارم - اعضای هیأت منصفه باید دارای شرایط ذیل باشند:

۱- تابعیت ایران

۲- خط و سواد فارسی باندازه کافی.

۳- معروفیت و سکونت در محلی که هیأت منصفه باید در آنجا تشکیل شود.

۴- لااقل سی سال سن.

۵- عدم استخدام دولتی یا بلدی یا عدم استخدام در ادارات مجلس.

۶- عدم محکوم به جنحه و جنایت.

ماده پنجم - در نیمه اول بهمن ماه هر سال وزیر عدلیه اشخاصی را که در مقرر هر محکمه استیناف برای عضویت هیأت منصفه در ظرف سال بعد لازم است معین و اعلان می نماید. عده مزبور از پنجاه نفر کمتر نخواهد بود.

ماده ششم - اعضای هیأت منصفه به طریق ذیل معین می شوند:

در مقرر هر محکمه استیناف حاکم محل و رئیس استیناف و رئیس محکمه بدایت و رئیس انجمن بلدی و رئیس اطاق تجارت - در نقاطی که اطاق تجارت تشکیل شده باشد - عده ای را که برای عضویت هیأت منصفه در ظرف سال لازم است وزیر عدلیه مطابق ماده فوق معین نموده در اسفند ماه هر سال از میان اشخاصی که دارای شرایط مقرر در این قانون می باشند برای سال بعد معین می کند. در هر موقعی که تشکیل هیأت منصفه لازم باشد محکمه استیناف در جلسه علنی و با حضور مدعی العموم استیناف پنج نفر را به سمت عضو اصلی و پنج نفر را به سمت عضویت علی البدل از میان

اشخاصی که بطریق فوق معین شده‌اند، به حکم قرعه انتخاب می‌کند تا در حین رسیدگی به جرمی که هیأت منصفه در مورد آن تشکیل می‌شود حضور داشته باشد.

ماده هفتم - اعضاء هیأت منصفه باید مادام که اعلان ختم محاکمه نشده است در تمام مدت جلسه محکمه حضور داشته باشند و اگر یک یا چند نفر از اعضاء اصلی هیأت منصفه حاضر نباشند یک یا چند نفر از اعضاء علی البدل به حکم قرعه قائم مقام آنها می‌شوند.

ماده هشتم - پس از اعلام رأی محکمه در صورتیکه دائر مجازات متهم باشد هیأت منصفه بلافاصله به اطاق مشاوره رفته و عقیده خود را اگر مبنی بر عدم تقصیر یا بر وجود موجبات تخفیف باشد با ذکر دلایل کتباً اظهار خواهند نمود.

ماده نهم - اظهار عقیده هیأت منصفه بر بی تقصیری متهم موجب اعاده محاکمه است، مگر اینکه آخرین هیأت منصفه که اظهار عقیده کرده متهم را بی تقصیر ندانسته باشد. در مورد فوق اعاده محاکمه به تقاضای وزیر عدلیه به عمل خواهد آمد و وزیر عدلیه مکلف بآن تقاضاست.

ماده دهم - هر گاه هیأت منصفه موجباتی برای تخفیف مجازات ذکر کرده باشد وزیر عدلیه در صورت قطعیت حکم محکومیت مطابق قانون استدعای تخفیف خواهد کرد مگر اینکه آخرین هیأت منصفه که اظهار عقیده کرده قائل به وجود موجبات تخفیف نشده باشد.

ماده یازدهم - محاکمه وزراء راجع به تفصیرات سیاسی در محکمه منصفه که بطریق ذیل تشکیل می‌شود به عمل خواهد آمد:

هیأت منصفه دیوان تمیز عده‌ای را مساوی با عده خود با حضور مدعی العموم کل از میان اشخاصی که بطریق مذکور در قسمت اول ماده ۱۶ این قانون تعیین شده‌اند به حکم قرعه برای عضویت اصلی هیأت منصفه و بهمان عده از اشخاص برای عضویت علی البدل معین خواهد کرد. محکمه منصفه از هیأت عمومی دیوان تمیز و عده‌ای مساوی با آن از اعضاء هیأت منصفه تشکیل شده و مطابق مقررات اصول محاکمات جزائی رسیدگی می‌نماید، پس از اعلان ختم محاکمه بلافاصله مشاوره نموده رأی خود را دایر به تبرئه یا مجرمیت متهم و تشخیص جرم خواهد داد، ولی صدور حکم فقط با هیأت عمومی دیوانعالی تمیز خواهد بود. در صورت تساوی آراء رأی بر له متهم بمنزله رأی اکثریت بوده و حکم بر طبق آن صادر می‌شود. حکم محکمه منصفه قطعی است.

ماده دوازدهم - کسی که به سمت عضویت اصلی یا علی البدل هیأت منصفه معین گردید

نمی‌تواند بدون عذر موجه از قبول آن استنکاف نموده و یا به تکلیف مقرر در ماده ۷ راجع به حضور در تمام مدت جلسه محاکمه عمل نکند. متخلف به حکم محکمه حاکمه به تأدیه یک الی ۵ تومان محکوم خواهد شد. این حکم را محکمه رأساً و یا به تقاضای مدعی العموم صادر می‌کند. تشخیص موجه یا غیر موجه بودن عذر با محکمه حاکمه است.

ماده سیزدهم - برای سال ۱۳۱۰ وزیر عدلیه و وظیفه مقرر در ماده ۵ را تا نیمه خرداد ماه و اشخاص مذکور در ماده ۶ و وظیفه مقرر در آن ماده را در ظرف تیر ماه انجام خواهند داد.
ماده چهاردهم - ماده ۹ و ۱۰ قانون محاکمه وزراء و هیأت منصفه مصوب ۱۶ تیر ماه ۱۳۰۷ و تبصره‌های آن دو ماده فسخ و این قانون از دهم خرداد ماه ۱۳۱۰ بموقع اجراء گذارده می‌شود.

۴. بخشنامه وزیر دادگستری در سال ۱۳۲۵ ش راجع به عدم جانبداری قوه قضائیه از احزاب خاص.

به کلیه آقایان دادرسان و متصدیان دوائر قضائی مرکز و شهرستانها و استان از قرار اطلاعی که رسیده اغلب از کارمندان قضائی و اداری دادگستری در امور احزاب مداخله و در عمل اداری از دسته‌ای طرفداری می‌نمایند. چون متصدیان دادگستری اعم از قضائی و اداری و وظیفه‌دار حل اختلاف و حافظ حقوق عامه می‌باشند و در امور اداری و وظایف مرجوعه بایستی بیطرفی مطلق را در نظر بگیرند تا مورد اطمینان کامل افراد کشور واقع گردند، این است که در پیرو بخشنامه شماره ۴۴۶۵ ر ح ۲۰۳۷۹ - ۱۵ ر ۱۳۲۱ تأکیداً ابلاغ می‌شود که از دخالت دادن اغراض سیاسی در امور دادگستری و وظایف اداری خودداری نمایند.

وزیر دادگستری

۵. فرمان شاه و قانون مصوب در سال ۱۳۲۸ ش درباره اموال احزابی که باستناد اصل ۲۱

متمم قانون اساسی مشروطه منحل می‌گردند.

باتأییدات خداوند متعال ما پهلوی شاهنشاه ایران

محل صحه مبارک ملوکانه

نظر باصل بیست و هفتم متمم قانون اساسی مقرر می‌داریم.

ماده اول - قانون راجع به ضبط اموال احزابی که باستناد اصل ۲۱ قانون اساسی منحل گردیده

است و در تاریخ اول تیر ماه ۱۳۲۸ به تصویب کمیسیون قوانین دادگستری مجلس شورای ملی رسیده و منضم به این دستخط است بموقع اجرا گذاشته شود.
ماده دوم - هیأت دولت مأمور اجرای این قانون هستند.
 بتاریخ ۱۱ تیر ماه ۱۳۲۸

قانون راجع به ضبط اموال احزابی که باستناد اصل ۲۱ متمم قانون اساسی منحل گردیده است
ماده واحده - اموال متعلق به هر حزب و یادسته یا جمعیت یا شعبه جمعیتی که به هر نحوی از انحاء مشمول مواد ۶ و ۳ و ۵ قانون مصوب خرداد ماه ۱۳۱۰ بوده و از طرف دولت باستناد اصل ۲۱ متمم قانون اساسی منحل شده یا می شود ضبط می گردد و قیمت حاصل از فروش یا خود اموال به مصرف تعلیمات ابتدائی مجانی خواهد رسید.
 طریقه ضبط اموال و فروش آنها به موجب آئین نامه که به تصویب هیأت وزیران می رسد تعیین خواهد شد.

چون بموجب قانون بیستم اردیبهشت ماه ۲۲۸، (وزارت دادگستری مجاز است لوایح قانونی را که به مجلس شورای ملی پیشنهاد نموده یا می نماید (باستثنای لوایح مربوط به دعاوی اشخاص علیه دولت) پس از تصویب دو ثلث اعضاء حاضر در کمیسیون فعلی قوانین دادگستری بموقع اجبر گذارده و بعد از آزمایش آنها در عمل چنانچه نواقصی در لوایح مزبور مشهود گردد رفع و قوانین مزبور را تکمیل و مجدداً برای تصویب به مجلس شورای ملی پیشنهاد نماید.
 بنابراین (قانون راجع بضبط اموال احزابی که باستناد اصل ۲۱ متمم قانون اساسی منحل گردیده است) مشتمل بر یک ماده که در تاریخ اول تیر ماه ۳۲۸ به تصویب کمیسیون قوانین دادگستری مجلس شورای ملی رسیده قابل اجرا است.

رئیس مجلس شورای ملی - رضا حکمت

اصل فرمان همایونی و قانون در دفتر نخست وزیر است.

نخست وزیر

۲۲۸/۵/۲

شماره ۵۹۸

ع. آئین نامه ضبط اموال احزابی که باستناد اصل ۲۱ متمم قانون اساسی منحل گردیده‌اند^(۱)

ماده اول - نسبت به اموالیکه بر اثر انحلال حزب یا دسته یا جمعیت یا شعبه جمعیتی که به هر نحوی از انحاء مشمول مواد ۱ و ۲ و ۳ و ۵ قانون مصوب خرداد ۱۳۱۰ بوده و یا می‌باشد و مطابق ماده واحده مصوب اول تیر ماه ۱۳۲۸ کمیسیون دادگستری مجلس شورای ملی به ضبط دولت در می‌آید مطابق این آئین نامه رفتار خواهد شد.

ماده دوم - ضبط اموال بوسیله شهربانی محل و با حضور نماینده دادسرای شهرستان به عمل می‌آید.

تبصره - پس از جمع آوری اموال منقول صورتی از آن با حضور نماینده دادسرا با ذکر مشخصات از هر حیث تهیه و پس از ارزیابی در گنجینه شهربانی مهر و موم خواهد شد.

ماده سوم - بلافاصله پس از مهر و موم شهربانی با ارسال رونوشتی از صورت کلیه اموال مراتب را در مرکز به وزارت فرهنگ و در خارج مرکز به فرهنگ و فرمانداری و دادسرای محل اطلاع خواهد داد.

ماده چهارم - نمایندگان وزارت فرهنگ یا فرهنگ محل و فرمانداری و دادسرا آن قسمت از اموال را که عین آن برای مصارف تعلیمات مجانی ضرورت دارد از قبیل میز و نیمکت و لوازم نوشت افزار و غیره تعیین و ضمن صورت مجلس به وزارت فرهنگ یا فرهنگ محل تسلیم می‌نمایند و بقیه اموال در مرکز به توسط وزارت فرهنگ و در خارج از مرکز بوسیله فرهنگ محل به مزایده فروخته خواهد شد.

ماده پنجم - حراج اموالیکه قیمت آنها از پنج هزار ریال بیشتر باشد قبلاً بوسیله آگهی با اطلاع عموم خواهد رسید و چنانکه مجموع قیمت اموال پنج هزار ریال یا کمتر باشد به مزایده حضوری فروخته خواهد شد.

تبصره - حراج در محلهای عمومی به عمل خواهد آمد.

ماده ششم - هزینه مزایده غیر از مالیات حراج که بعهده خریدار است از محل درآمد اموالیکه بفروش می‌رود پرداخته خواهد شد.

ماده هفتم - وجوه حاصله از فروش اموال در مرکز به وزارت فرهنگ و در خارج از مرکز به

فرهنگ محل تسلیم می‌شود. فرهنگ محل آن وجوه را به وسائل مقتضی به فرهنگ استان ارسال می‌دارد.

ماده هشتم - کمیسیون فوق از صورت مجلس اموالیکه عین آن باید مصرف شود و صورت مجلس فروش بقیه اموال یک نسخه برای هر یک از وزارت خانه‌های دادگستری و فرهنگ و کشور ارسال خواهد داشت.

ماده نهم - اداره فرهنگ استان با کسب نظر وزارت فرهنگ عین و یا وجوه حاصله از فروش اموال هر شهرستان را به مصرف تعلیمات اجباری مجانی همان شهرستان خواهد رسانید. آئین نامه در دفتر نخست وزیر است.

از طرف نخست وزیر

۷. بخشنامه وزارت دادگستری درباره متهمین حزب توده سال ۱۳۲۷ ش.

۲۷/۱۲/۲۲

شماره ۱۲۵۱۰ ر ح ۵۲۷۷۰

بخشنامه به کلیه

دادسراهای شهرستانها

لازمست در مورد پیگرد متهمین حزب توده انجام تقاضاهای قانونی شهرانیها در این خصوص جدیت بیشتری داشته در حدود مقررات با شهرانیها همکاری نمایند.

بجای وزیر دادگستری

۸. احزاب در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

اصل بیست و ششم

احزاب، جمعیتها، انجمنهای سیاسی و صنفی و انجمنهای اسلامی یا اقلیتهای دینی شناخته شده آزادند، مشروط به اینکه اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی را نقض نکنند. هیچ کس را نمی‌توان از شرکت در آنها منع کرد یا به شرکت در یکی از آنها مجبور ساخت.

اصل بیست و هفتم

تشکیل اجتماعات و راه پیماییها، بدون حمل سلاح، به شرط آنکه مخل به مبانی اسلام نباشد آزاد است.

۹. اطلاعیه ده ماده‌ای دادستان کل انقلاب:

بسمه تعالی

بدین وسیله به اطلاع می‌رساند که از تاریخ صدور این اطلاعیه مورخ ۱۳۶۰/۱/۱۹، کلیه احزاب و گروه‌ها موظفند این نکات را رعایت کنند:

۱- نشر مطبوعات، روزنامه، هفته‌نامه، ماهنامه، سالنامه، منوط به کسب اجازه از وزارت ارشاد اسلامی است.

۲- برگزاری میتینگ و تظاهرات با توجه به شرایط جنگی، منوط به اجازه وزارت کشور است.

۳- ایجاد دفاتر حزبی و گروهی، منوط به اطلاع وزارت کشور است تا امکان نظارت قانونی از جهات مذکور در اصل ۲۶ قانون اساسی فراهم باشد.

۴- هیچ حزب و گروهی حق مسلح کردن اعضاء و استفاده از سلاح را ندارد و متخلفین تحت تعقیب قانونی قرار می‌گیرند.

۵- از تاریخ صدور این اطلاعیه، کلیه احزاب و گروه‌های مسلح موظفند سلاحهای خود را به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی یا مقامات انتظامی با اخذ رسید تحویل دهند.

۶- کلیه احزاب و گروه‌هایی که بر ضد جمهوری اسلامی ایران اعلام مبارزه مسلحانه کرده‌اند، چنانچه موضع قبل خود را رها کنند و سلاحهای خود را تحویل سپاه پاسداران یا مقامات انتظامی دهند و موضع خود را رسماً اعلام نمایند، می‌توانند در چهار چوب قانون فعالیت سیاسی داشته باشند، در غیر اینصورت طبق قانون در دادگاه‌های انقلاب محاکمه می‌شوند و بر اساس قوانین اسلامی مربوط به محارب با آنها رفتار خواهد شد.

۷- کلیه احزاب و گروه‌ها در بیان آرا و افکار سیاسی آزادند، به شرط اینکه مشتمل بر دروغ، تهمت و تحریک نباشد.

۸- احزاب و گروه‌ها مجاز به تشویق و تحریک به اعتصاب، کم‌کاری، تحصن یا هر نوع اخلال

در مؤسسات مختلف کشور نیستند و چنانچه مواردی مشاهده شود، متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

۹- کلیه احزاب و گروه‌ها اجازه مناظره و بحثهای عقیدتی و سیاسی از طریق وسائل ارتباط جمعی را در حدود امکانات دارا می‌باشند، مگر آنهاکه اعلام مبارزه مسلحانه بر ضد نظام جمهوری اسلامی کرده و موضع خود را تغییر نداده‌اند.

۱۰- کلیه آحاد ملت و دستگاه‌های انتظامی موظف به تضمین و رعایت آزادی فعالیت قانونی احزاب و گروه‌هایی که فعالیت شان از طریق مقامات مسؤول مملکتی، غیر قانونی اعلام نشده، می‌باشند.

مقامات قضائی و انتظامی موظف به اجرای این تصمیمات هستند و احزاب و گروه‌های متخلف طبق موازین محاکمه و مجازات می‌شوند.

این اطلاعیه برای دادسرا و دادگاه‌های انقلاب سراسر کشور، حکم دستور العمل کتبی را دارد.

دادستان کل انقلاب جمهوری اسلامی ایران

علی قدوسی

۱۰. قانون احزاب در جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۰ ش.

روزنامه رسمی شماره ۱۰۶۷۶ - ۱۳۶۰/۷/۳۰

۱۳۶۰/۷/۱۶

شماره ۵۷۰۸۲

وزارت کشور

قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمنهای اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده که در جلسه مورخ ۱۳۶۰/۶/۷ مجلس شورای اسلامی تصویب شده و به تأیید شورای نگهبان رسیده و طی نامه شماره ۶۱۲ مورخ ۱۳۶۰/۷/۱۱ شورای موقت ریاست جمهوری اسلامی ایران به نخست وزیر و اصل گردیده است برای اجرا به پیوست ابلاغ می‌گردد.

نخست وزیر - محمد رضا مهدوی کنی

قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمنهای اسلامی و اقلیتهای دینی شناخته شده.

فصل اول - تعاریف

ماده ۱- حزب، جمعیت، انجمن، سازمان سیاسی و امثال آنها تشکیلاتی است که دارای مرامنامه و اساسنامه بوده و توسط یک گروه اشخاص حقیقی معتقد به آرمانها و مشی سیاسی معینی تأسیس شده و اهداف، برنامه‌ها و رفتار آن به صورتی باصول اداره کشور و خط مشی کلی نظام جمهوری اسلامی ایران مربوط باشد.

ماده ۲- انجمن، جمعیت، اتحادیه صنفی و امثال آن تشکیلاتی است که بوسیله دارندگان کسب یا پیشه یا حرفه و تجارت معین تشکیل شده، اهداف، برنامه‌ها و رفتار آن بگونه‌ای در جهت منافع خاص مربوط به آن صنف باشد.

ماده ۳- انجمن اسلامی هر واحد اداری، آموزشی، صنفی، صنعتی و یا کشاورزی تشکیلاتی است مرکب از اعضای داوطلب همان واحد که هدف آن شناختن و شناساندن اسلام، امر به معروف و نهی از منکر و تبلیغ و گسترش انقلاب اسلامی باشد.

ماده ۴- انجمن اقلیتهای دینی موضوع اصل ۱۳ قانون اساسی تشکیلاتی است مرکب از اعضای داوطلب همان اقلیت دینی که هدف آن حل مشکلات و بررسی مسائل دینی، فرهنگی، اجتماعی و رفاهی ویژه آن اقلیت باشد.

ماده ۵- منظور از کلیه گروههای مذکور در مواد بعدی این قانون «احزاب، جمعیتها، انجمنهای سیاسی و صنفی و انجمنهای اسلامی یا اقلیتهای دینی شناخته شده» موضوع اصل ۲۶ قانون اساسی می‌باشد.

فصل دوم - حقوق گروهها

ماده ۶- فعالیت گروهها آزاد است مشروط بر اینکه مرتکب تخلفات مندرج در بندهای ماده (۱۶) این قانون نگردند.

تبصره ۱- کلیه گروهها موظفند مرامنامه، اساسنامه، هویت هیأت رهبری خود و تغییرات بعدی آن‌ها را با اطلاع وزارت کشور برسانند.

تبصره ۲- برگزاری راهپیمایی‌ها با اطلاع وزارت کشور بدون حمل سلاح در صورتیکه به تشخیص کمیسیون ماده ۱۰ منحل به مبانی اسلام نباشد و نیز تشکیل اجتماعات در میادین و پارکهای عمومی با کسب مجوز از وزارت کشور آزاد است.

ماده ۷- کلیه اعضای ساواک منحل، فراماسونها، کسانی که در فاصله ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ بهمن ۱۳۵۷ به وزارت رسیده و یا به عضویت مجلس سنا یا شورای ملی در آمده‌اند، گردانندگان رژیم سابق و حزب رستاخیز و کسانی که به موجب احکام دادگاهها طبق موازین اسلامی از حقوق اجتماعی محروم شده و یا می‌شوند از حق تأسیس جمعیت و حزب سیاسی و یا شرکت در هیأت رهبری آن محرومند.

ماده ۸- به وزارت کشور اختیار داده می‌شود با رعایت این قانون نسبت به ثبت گروهها و صدور پروانه برای آنها اقدام نماید.

ماده ۹- پرونده مربوط به تقاضای صدور پروانه که طبق آئین نامه اجرایی این قانون تنظیم می‌شود حداکثر ظرف یک ماه وسیله وزارت کشور به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون احاله و پس از تصویب کمیسیون ظرف ۱۰ روز پروانه گروهها با امضاء وزیر کشور صادر خواهد شد.

ماده ۱۰- بمنظور صدور پروانه جهت متقاضیان و نظارت بر فعالیت گروهها و انجام وظایف مصرحه در این قانون کمیسیونی به شرح زیر در وزارت کشور تشکیل می‌گردد:

۱- نماینده دادستان کل کشور.

۲- نماینده شورای عالی قضائی.

۳- نماینده وزارت کشور.

۴- دو نماینده بانتخاب مجلس شورای اسلامی از بین داوطلبانی که از داخل مجلس و یا خارج آن به معرفی یکی از نمایندگان حداکثر تا یک هفته قبل از انتخابات کتبا به کمیسیون داخلی معرفی شده باشند، تاریخ انتخابات حداقل ۱۵ روز قبل توسط رئیس مجلس در جلسه علنی اعلام خواهد شد.

تبصره ۱- نمایندگان مذکور باید ظرف یک ماه از تاریخ تصویب این قانون انتخاب و به وزارت کشور معرفی شوند و وزیر کشور حداکثر تا ده روز پس از آن موظف به تشکیل اولین جلسه کمیسیون می‌باشد.

تبصره ۲- نمایندگان فوق الذکر برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند.

تبصره ۳- کمیسیون می‌تواند از نمایندگان سایر سازمانها و افراد صاحب نظر جهت مشاوره دعوت به عمل آورد. جلسات کمیسیون با حضور دو سوم اعضاء رسمیت یافته و تصمیمات آن با اکثریت مطلق مجموع اعضاء کمیسیون معتبر خواهد بود.

تبصره ۴- هزینه کمیسیون از محل اعتبارات وزارت کشور (برنامه امور سیاسی و اجتماعی) تأمین می‌گردد.

ماده ۱۱- اساسنامه و مرامنامه گروهها پس از صدور پروانه باید به هزینه مؤسسين در روزنامه رسمی چاپ و منتشر گردد.

ماده ۱۲- کمیسیون مذکور در ماده (۱۰) موظف است به پرونده‌های رسیده به نوبت رسیدگی نماید و در صورتیکه پس از رسیدن نوبت ظرف سه ماه بدون ارائه دلیل اعلام نظر ننماید وزارت کشور موظف است پروانه درخواست شده را صادر کند.

ماده ۱۳- مرجع رسیدگی به شکایات گروهها از کمیسیون موضوع ماده (۱۰) محاکم دادگستری با رعایت اصل ۱۶۸ قانون اساسی می‌باشد و رأی صادره قطعی است.

ماده ۱۴- گروههای متقاضی پروانه باید در اساسنامه و مرامنامه خود صراحتاً التزام خود را نسبت به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بیان کنند.

ماده ۱۵- هرگونه تغییری در هیأت رهبری، مرامنامه و اساسنامه گروهها باید به کمیسیون موضوع ماده (۱۰) اعلام و توسط آن مورد رسیدگی قرار گیرد.

تبصره ۱- چنانچه تغییرات اعلام شده موضوع ماده (۱۵) موجب مغایرت اساسنامه و یا مرامنامه گروه با ماده (۱۴) بشود یا بعضی از اعضاء هیأت رهبری مشمول ماده (۸) گردد کمیسیون ماده (۱۰) پروانه گروه را توقیف خواهد نمود.

تبصره ۲- ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ توقیف و یا اعلان آن در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار، گروهی که پروانه او توقیف شده است می‌تواند به دادگاه شکایت کند. دادگاه ظرف سه ماه رسیدگی نموده رأی قطعی صادر خواهد نمود.

ماده ۱۶- گروههای موضوع این قانون باید در نشریات، اجتماعات و فعالیتهای دیگر خود از ارتکاب موارد زیر خودداری کنند:

الف - ارتکاب افعالی که به نقض استقلال کشور منجر شود.

ب - هر نوع ارتباط، مبادله اطلاعات، تبانی و مواضعه با سفارتخانه‌ها، نمایندگیها، ارگانهای دولتی و احزاب کشورهای خارجی در هر سطح و به هر صورت که به آزادی، استقلال، وحدت ملی و مصالح جمهوری اسلامی ایران مضر باشد.

ج - دریافت هر گونه کمک مالی و تدارکاتی از بیگانگان.

د - نقض آزادیهای مشروع دیگران.

ه - ایراد تهمت، افتراء و شایعه پراکنی.

و - نقض وحدت ملی و ارتکاب اعمالی چون ریزی برای تجزیه کشور.

ز - تلاش برای ایجاد و تشدید اختلاف میان صفوف ملت با استفاده از زمینه‌های متنوع فرهنگی و مذهبی و نژادهای موجود در جامعه ایران.

ح - نقض موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی.

ط - تبلیغات ضد اسلامی و پخش کتب و نشریات مضله.

ی - اختفاء و نگهداری و حمل اسلحه و مهمات غیر مجاز.

ماده ۱۷- در صورتیکه فعالیت تشکیلاتی یک گروه منشاء تخلفات مذکور در ماده ۱۶ باشد کمیسیون می‌تواند بر حسب مورد به تفصیل زیر عمل نماید:

۱- تذکر کتبی.

۲- اخطار.

۳- توقیف پروانه.

۴- تقاضای انحلال از دادگاه.

ماده ۱۸- بودجه گروهها باید از طرق مشروع و قانونی تأمین و به شکل مشروع و قانونی صرف گردد.

تبصره - درآمد و هزینه گروههای پروانه‌دار باید در دفاتر قانونی ثبت شود و در پایان سال مالی برای بررسی در اختیار کمیسیون ماده (۱۰) قرار گیرد.

ماده ۱۹- شورای عالی قضائی موظف است ظرف یک ماه از تاریخ تصویب این قانون لایحه تشکیل هیأت منصفه محاکم دادگستری موضوع اصل ۱۶۸ قانون اساسی را تهیه و با رعایت اصل ۷۴ قانون اساسی تقدیم مجلس نماید.

قانون فوق مشتمل بر نوزده ماده و نه تبصره در جلسه روز شنبه هفتم شهریور ماه یکهزار و سیصد و شصت به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است.
رئیس مجلس شورای اسلامی اکبر هاشمی

۱۱. آئین نامه اجرائی مربوط به قانون فعالیت احزاب در جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵ش

روزنامه رسمی شماره ۱۲۱۸۷ - ۱۳۶۵/۱۰/۹

۱۳۶۵/۱۰/۱

شماره ۹۱۰۵۴

وزارت کشور

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۵/۵/۱۹ بنا به پیشنهاد شماره ۴۰۱۷/م مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲ وزارت کشور، آئین نامه اجرائی واحدهای صنفی موضوع قانون فعالیت احزاب مصوب ۱۳۶۰/۶/۷ مجلس شورای اسلامی را بشرح زیر تصویب نمودند:

آئین نامه اجرائی واحدهای صنفی موضوع قانون فعالیت احزاب مصوب ۱۳۶۰/۶/۷ مجلس شورای اسلامی.

ماده ۱- در این آئین نامه منظور از انجمن، جمعیت، اتحادیه صنفی و امثال آن تشکیلاتی است که به وسیله دارندگان کسب، پیشه، حرفه و تجارت معین تشکیل می گردد و در یک محدوده جغرافیایی شهری اشتغال دارند.

ماده ۲- طبقه بندی صنوف (با توجه به نوع فعالیت آنها):

الف - انجمن، جمعیت و کانون و ... تشکیلاتی است که به وسیله دارندگان پیشه یا حرفه و تجارت معین تشکیل شده اهداف برنامه ها و رفتار آن به گونه ای در جهت منافع خاص مربوط به آن صنف باشد اعم از اینکه دارای قانون و مقررات خاص باشند یا نباشند. مانند پزشکان، وکلای دادگستری، روزنامه نگاران، صاحبان دفاتر اسناد رسمی، جامعه دارو سازان و کانون صنفی فرهنگیان، کانون بازنشستگان و امثال آن.

ب- اتحادیه های صنفی مشتمل بر واحدهای اقتصادی و یا خدماتی که فعالیت آنها در محل ثابت و یا سیار باشد مانند:

اتحادیه آهن فروشان، خبازان، خرده فروشان و ...

تبصره ۱- صنفی که مشمول بنده «الف» از ماده ۲ آئین نامه می شوند میبایست دارای اساسنامه ای باشند که نکات زیر در اساسنامه آنان رعایت شده باشد:

- ۱- ارکان تشکیلات (تعریف، شرح وظایف و اختیارات، هیأت مدیره و نحوه انتخابات).
- ۲- منابع مالی و آئین نامه مربوطه.
- ۳- شرایط عضویت.
- ۴- نحوه انحلال.
- ۵- حوزه فعالیت.

تبصره ۲- اتحادیه هائیکه مشمول بند «ب» از ماده ۲ این آئین نامه می باشند میبایست یک نسخه از شرح وظایف صنفی خود را طبق قانون نظام صنفی به وزارت کشور تسلیم نمایند.

ماده ۳- اتحادیه های صنفی که انتخابات آنها بر اساس قانون نظام صنفی انجام می شود همچنین صنفی که مشمول بند «الف» از ماده ۲ این آئین نامه می شوند موظفند مدارک ذیل را در تهران و شهرستانها جهت اخذ پروانه فعالیت به فرمانداری محل تسلیم نمایند:

الف - فرم تکمیل شده تقاضای ثبت طبق نمونه وزارت کشور.

ب - فرم مشخصات هر یک از اعضای هیأت مدیره طبق برگه مشخصات وزارت کشور.

ج - تصویر تمام صفحات شناسنامه هر یک از اعضای هیأت مدیره.

د - گواهی عدم سوء پیشینه و عدم محرومیت از حقوق اجتماعی هر یک از اعضای هیأت مدیره.

ه - عکس جدید هر یک از اعضای هیأت مدیره ۶ قطعه.

و - یک برگ تأییدیه مبنی بر اعلام صحه انتخابات (صرفاً در مورد اتحادیه های صنفی) از طرف انجمن نظارت بر انتخابات.

ماده ۴- مرجع رسیدگی به اختلافات مربوط به تشکیل پرونده و تقاضای صدور پروانه وزارت کشور می باشد.

ماده ۵- اتحادیه ها و انجمنهای فوق الذکر موظفند یک نسخه از نشریات خود را مرتباً به وزارت کشور ارسال نمایند.

ماده ۶- مسؤولین انجمن ها و اتحادیه های صنفی موظفند که برای برگزاری سمینار و اجتماعات

عمومی برنامه اجرایی خود را که خارج از شرح وظایف مندرج در قانون نظام صنفی می باشد حداقل سه روز قبل به اطلاع وزارت کشور رسانیده و مجوز لازم را کسب نمایند.

ماده ۷- انجمنها و اتحادیه های صنفی حق فعالیت سیاسی و یا وابستگی به احزاب و گروههای سیاسی به نام انجمن و اتحادیه را ندارند.

ماده ۸- در صورت بروز تخلفات مندرج در ماده ۱۶ قانون احزاب و نیز تخلفات در اجرای این آئین نامه، کمیسیون ماده ۱۰ قانون مزبور بر اساس ماده ۱۷ همان قانون اقدامات قانونی را حداکثر ظرف یک ماه پس از دریافت هر شکایت به مرحله اجراء در خواهد آورد.

ماده ۱۰- تأیید صلاحیت اعضاء هیأت مدیره انجمنها و اتحادیه های صنفی و نظارت بر فعالیت و جلوگیری از تجاوز آنها از حدود قانون احزاب و آئین نامه اجرایی آن و رسیدگی به تخلفات با کمیسیون ماده ۱۰ می باشد.

ماده ۱۱- کلیه اتحادیه های صنفی و انجمنهایی که مشمول بنده «الف» از ماده ۲ این آئین نامه می شوند بر طبق مقررات خاص خود عمل نموده و اجرای این آئین نامه صرفاً جهت صدور پروانه از لحاظ نظارت بر فعالیت آنان می باشد.

نخست وزیر - میر حسین موسوی

۱۲. آئین نامه اجرایی مربوط به فعالیت احزاب در جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۶۸ ش.^(۱)

روزنامه رسمی شماره ۱۲۸۸۴ - ۱۳۶۸/۳/۱

۱۳۶۸/۲/۲۴

شماره ۶۲۸۲/ت/۹۵

وزارت کشور

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۳ با توجه به نامه شماره ۶۴/۵۳۷۴ مورخ ۱۳۶۶/۱/۳۱ ریاست جمهوری تصویب نمودند آئین نامه اجرایی واحدهای صنفی موضوع تصویب نامه ۹۲۰۵۴ مورخ ۶۵/۱۰/۱ بشرح زیر اصلاح گردد:

۱- این آئین نامه به عنوان اصلاحیه همین آئین نامه مصوب ۱۳۶۵ می باشد.

آیین‌نامه اجرائی واحدهای صنفی موضوع قانون فعالیت احزاب مصوب ۷/۶/۱۳۶۰.
مجلس شورای اسلامی.

ماده ۱- در این آیین‌نامه منظور از انجمن، جمعیت، اتحادیه صنفی و امثال آن تشکیلاتی است که بوسیلهٔ دارندگان کسب، پیشه، حرفه و تجارت معین تشکیل می‌گردد و اهداف، برنامه و رفتار آن به گونه‌ای در جهت منافع خاص مربوط به آن صنف می‌باشد اعم از اینکه دارای قانون و مقررات خاص باشند یا نباشند مانند پرشکان، وکلای دادگستری، روزنامه‌نگاران، صنعتگران، صاحبان دفاتر اسناد رسمی، جامعهٔ داروسازان و کانون صنفی فرهنگیان، کانون بازنشستگان و امثال آن که در یک محدودهٔ جغرافیائی شهری فعالیت دارند.

تبصره - صنوف مشمول این ماده مکلفند در اساسنامهٔ خود نکات زیر را رعایت کرده و یک نسخه از آنرا به وزارت کشور تسلیم نمایند:

۱- ارکان تشکیلات (تعریف، وظایف و اختیارات، هیأت مدیره و نحوهٔ انتخابات).

۲- منابع مالی و آئیننامهٔ مربوطه.

۳- شرایط عضویت.

۴- نحوهٔ انحلال.

۵- حوزهٔ فعالیت.

ماده ۲- کلیهٔ صنوف مشمول ماده ۱، جهت اخذ پروانه فعالیت موظفند مدارک ذیل را در تهران و شهرستانها جهت اخذ پروانهٔ فعالیت به فرمانداری محل تسلیم نمایند:

الف - فرم تکمیل شدهٔ تقاضای ثبت طبق نمونهٔ وزارت کشور.

ب - فرم مشخصات هر یک از اعضای هیأت مدیره طبق برگهٔ مشخصات وزارت کشور.

ج - تصویر تمام صفحات شناسنامه هر یک از اعضای هیأت مدیره.

د - گواهی عدم سوء پیشینه و عدم محرومیت از حقوق اجتماعی هر یک از اعضای هیأت مدیره.

ه - عکس جدید هر یک از اعضای هیأت مدیره، ۴ قطعه.

ماده ۳- اتحادیه و انجمنهای فوق الذکر موظفند یک نسخه از نشریات خود را مرتباً به وزارت کشور ارسال نمایند.

ماده ۴- مسؤولین انجمنها و اتحادیه‌های صنفی موظفند که برای برگزاری سمینار و اجتماعات

عمومی در میادین و پارکها برنامه اجرایی خود را که خارج از شرح وظائف مندرج در قانون نظام صنفی می باشد حداقل ده روز قبل به اطلاع وزارت کشور رسانیده و مجوز لازم را کسب نمایند.

ماده ۵- انجمنها و اتحادیه های صنفی حق فعالیت سیاسی و یا وابستگی به احزاب و گروههای سیاسی به نام انجمن و اتحادیه را ندارند.

ماده ۶- پرونده مربوط به تقاضای صدور پروانه که طبق آیین نامه اجرای این قانون تنظیم می شود حداکثر ظرف یک ماه وسیله وزارت کشور به کمیسیون ماده ۱۰ قانون احاله و پس از تصویب کمیسیون ظرف ۱۰ روز پروانه صنوف با امضاء وزیر کشور صادر خواهد شد.

ماده ۷- تأیید صلاحیت اعضاء هیأت مدیره و مدیر عامل و بازرسان انجمنها و اتحادیه های صنفی و نظارت بر فعالیت و جلوگیری از تجاوز آنها از حدود قانون احزاب و آیین نامه اجرایی آن و رسیدگی به تخلفات با کمیسیون ماده ۱۰ می باشد.

ماده ۸- صنوف مشمول ماده ۱ این آیین نامه طبق مقررات خود عمل نموده اجرای این آیین نامه جهت صدور پروانه و نظارت بر فعالیت آنان می باشد.

نخست وزیر - میر حسین موسوی

شروېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی